

К. Я. Вовк

Житомирський державний університет

імені І. Франка

Науковий керівник:

к. пед. н., доц. Щерба Н. С.

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ТЕКСТІВ ДЛЯ ВИВЧАЮЧОГО ЧИТАННЯ НА СТАРШОМУ ЕТАПІ ЗНЗ

Постановка проблеми. Згідно з основними принципами нової української школи та загальноєвропейськими рекомендаціями з питань мовної освіти, читання є одним із основних способів одержання нових знань, розвитку наявних умінь і навичок на старшому етапі ЗНЗ. Зокрема, вивчаюче читання дозволяє поглибити соціокультурну та стратегічну компетентність, що надає йому виключного статусу. Тому забезпечення науково обґрунтованої організації навчання вивчаючого читання є важливим теоретичним і практичним завданням сучасної вітчизняної освіти.

Ефективне опанування інформації засобами вивчаючого читання вимагає від учнів максимальної зосередженості та уваги, коректного застосування засвоєних знань, критичного осмислення невідомої інформації і порівняння її з власним досвідом. Це уможлиблюється обґрунтованим відбором матеріалів для читання. Розглянемо це питання детальніше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням відбору текстів для вивчаючого читання займалися як вітчизняні так і зарубіжні дослідники, зокрема: Г. Е. Борецька, І. А. Верніковська, Н. Д. Гальськова, Н. І. Гез, Л. Н. Лук'яненко, С. Ю. Ніколаєва, О. Є. Мисечко, О. Боттіно, Дж. С. Хеджкок та Д. Р. Ферріс та інші. Втім, проблема відбору матеріалів для вивчаючого читання на старшому етапі загальноосвітніх навчальних закладів все ще залишається недостатньо дослідженою та потребує подальшого аналізу.

Мета цієї статті полягає у вивченні наукових джерел із досліджуваної проблеми та визначенні критеріїв відбору текстів для навчання вивчаючого читання на старшому етапі ЗНЗ.

Виклад основного матеріалу статті. О. Є. Мисечко та С. Ю. Ніколаєва, стверджують, що тексти для вивчаючого читання – це складні за змістом та лінгвістичним матеріалом короткі науково- та публіцистично-пізнавальні тексти різноманітних жанрів та сфер застосування, які містять значущу для учнів інформацію [5:202; 7:119]. Відбір таких друкованих матеріалів повинен відповідати ряду вимог.

Однією з таких вимог, на думку Г. Е. Борецької та О. Боттіно, є віковий аспект. На їх думку, саме інтелектуальний рівень учнів та психофізіологічні особливості їх вікового періоду грають визначальну роль у виборі [1:23; 7:67].

Окрім того, Н. Д. Гальскова та С. Ю. Ніколаєва наголошують, що зміст та тематика текстів для вивчаючого читання повинні відповідати пізнавально-комунікативним потребам та інтересам учнів. Інакше, під час читання, вчителю буде важко зосередити учнівську увагу на інформації, що не матиме емоційно-почуттєвого відбиття у свідомості школярів та не апелюватиме до їх досвіду [3:235; 5:202]. Не менш важливими, додає Г. Е. Борецька, є виховний та розвиваючий потенціал текстів. Такі друковані матеріали повинні сприяти формуванню морально-етичних якостей читача [1:23].

Усі згадані дослідники зазначають, що тексти для читання існують у двох видах:

- 1) Автентичні.
- 2) Адаптовані [3:237; 4:1; 5:202; 6:119; 7:67].

Адаптовані тексти – це спрощені та пристосовані тематичні тексти з підручника, що слугують певній меті та, як правило, є складеними не носіями мови. Такі тексти мають зрозумілу іноземцю структуру з компактним вживанням мовного матеріалу на визначену тему [5:202; 6:119].

Натомість, автентичний текст, як визначає О. Боттіно, це будь-який текст, що був написаний без мети навчити іноземній мові. Прикладами таких текстів є: рекламні оголошення, романи, поштові листівки, довідники, наукові праці і т. і.. Саме цей вид тексту, на думку дослідника, є найкращим для вивчаючого читання, адже однією з основних характеристик автентичного тексту є його високий рівень інформативності, вмісту складних граматичних структур, лексико-синтаксичних елементів [7:67].

Подібний погляд на проблему має і Л. Н. Лук'яненко, яка зазначає, що саме автентичні тексти мотивують учнів і демонструють їм характеристики справжнього дискурсу: в них яскраво виражені проблематика, послідовність та чітка організованість [4:1].

І. А. Верніковська та О. Боттіно відзначають, що автентичні тексти – це дієвий спосіб мотивування школярів. Адже, часто вчителям не вдається підібрати текст таким чином, щоб його зміст відповідав не тільки вимогам шкільної програми, але і входив у межі учнівських інтересів і потреб [2:1; 7:67].

За допомогою правильно підібраних автентичних текстів у учнів з'являється нагода розширити власні уявлення про стиль життя, культуру та традиції нації, мову якої вони вивчають. Окрім того, незалежно від освітнього етапу, робота з автентичними текстами завжди створює атмосферу цікавості, взаємної підтримки, згуртованості та спільного подолання труднощів [2:2-3]. Тому, такі тексти сприймаються учнями з ентузіазмом.

З іншого боку, як наголошує І. А. Верніковська, не зважаючи на свої переваги, автентичні тексти здебільшого містять певну кількість мовних одиниць, важливість яких є сумнівною, а наявність – збиває учнів з пантелику. Тому тексти такого типу повинні бути заздалегідь перевірені вчителем на наявність занадто важких мовних одиниць [2:1].

Подану думку підтримують також Дж. С. Хеджкок та Д. Р. Ферріс, які стверджують, що у виборі матеріалу для вивчаючого читання більшість уваги потрібно приділяти саме лексико-граматичному аспекту. Крім того, обов'язок вчителів англійської мови полягає саме у кропіткому, ретельному та глибокому аналізі усіх елементів тексту, оскільки саме це є ключем до проведення успішного та ефективного уроку з вивчаючого читання [8:92].

Більшість школярів не мають достатнього досвіду читання іноземною мовою, тому наявність у тексті великої кількості довгих речень, нагромаджених різноманітними лексичними одиницями, може виявитися занадто складним завданням для них і призвести до розчарування у власних силах [8:92].

Під час аналізу та оцінці тексту з вивчаючого читання, потрібно знати основні прогалини в знаннях учнів; теми, які видаються їм занадто важкими та пам'ятати ті лексико-граматичні сфери, які ще не підлягали розгляду в класі. Таким чином, вчитель зможе правильно визначити, що потрібно виключити з тексту, замінити, а що варто залишити [8:94].

Згідно з результатами дослідженням Дж. С. Хеджкока та Д. Р. Ферріса, текст для вивчаючого читання може бути різної складності, проте на старшому етапі ЗНЗ кількість невідомої лексики не повинна перевищувати 8-9% [8:93-95].

Проте, оскільки однією з найбільш характерних ознак вивчаючого читання є користування додатковими матеріалами, посібниками та лінгвокраїнознавчими коментарями, не доречно було б прибирати усі незнайомі одиниці, наявні в автентичному тексті. Матеріал для вивчаючого читання повинен мати достатній перелік лексичних одиниць, які б розширювали словниковий запас учнів [3:238; 5:202; 6:119]. Це можуть бути потенційно проблематичні слова різного типу: професіоналізми, ідіоматичні та культурно-специфічні елементи [8:93].

Дж. С. Хеджкок та Д. Р. Ферріс підкреслюють, що окрім лексикологічних одиниць, увагу також варто приділяти синтаксичній складності тексту: вчитель має оцінювати довжину і тип речень, виявляти наявність таких синтаксичних конструкцій, як: пасивний стан, підрядні речення та умовний спосіб [8:95-96].

Автори додають, що пошук додаткової інформації (вербальної та невербальної) до тексту для вивчаючого читання також не завадить. Її прикладами є: глосарії, фото та ілюстрації, коментарі до текстів, таблиці, схеми та графіки. Проте, цей аспект відбору не є обов'язковим [8:93].

Підбиваючи висновки, можна визначити такі правила відбору текстів для вивчаючого читання:

1. Матеріали для вивчаючого читання повинні відповідати віковим, інтелектуальним та психофізіологічним особливостям школярів.
2. Зміст текстів має відповідати інтересам учнів, апелювати до їхнього досвіду та задовольняти емоційно-почуттєві та пізнавальні запити учнів.
3. Тексти для вивчаючого читання можуть належати до наукового, науково-популярного та газетно-публіцистичного жанру.

4. Перш ніж запропонувати учням текст, вчитель повинен зіставити його з можливостями учнів.

5. Для вивчаючого читання можна використовувати як автентичні, так і адаптовані тексти з підручника. У випадку обрання автентичного тексту, його зміст має бути ретельно проаналізований на наявність складних та тематично незначущих мовних засобів.

6. Тексти для вивчаючого читання повинні містити 8-9% невідомої лексики.

7. Якщо метою уроку є закріплення знань з граматики, вчителю слід звернути увагу на морфологічний та синтаксичний матеріал.

8. Для організації вивчаючого читання доцільно підбирати додаткову літературу: двомовні або тлумачні словники, довідники і т. ін.. Окрім друкованих матеріалів можливе використання і невербальних опор, що полегшать учням сприйняття тексту, надаючи більше можливостей на кожному етапі навчання.

Список використаної літератури:

1. Борецька Г. Е. Методика формування іншомовної компетентності у читанні [Електронний ресурс] / Г. Е. Борецька // Іноземні мови. – 2012. – № 3. – С. 18-27. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2012_3_5

2. Верниковская И. А. Использование аутентичных текстов при обучении иностранному языку [Електронний ресурс] / И. А. Верниковская // Режим доступу: <https://goo.gl/iV6Smq>

3. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика учеб. пособие для студ. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М.: Академия. – 2006. – 336 с.

4. Лук'яненко Л.Н. Some aspects of teaching intensive reading to EFL students studying English as their major [Електронний ресурс] / Л. Н. Лук'яненко // English and American Studies. – 2014. – № 1(11). – Режим доступу: <https://anglistika.dp.ua/index.php/AA/article/download/71/199>

5. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич, Н.О. Бражник та ін. – К.: Ленвіт. – 1999. – 320 с.

6. Мисечко О. Є. Методика навчання англійської мови у середній школі: навчальний посібник-практикум для студентів / О. Є. Мисечко. – Житомир: Полісся. – 2002. – 256 с.

7. Bottino O. Developing reading skills / O. Bottino. – Porto: Universidade do Porto Encontro Nacional sobre o Ensino das Línguas Vivas no Ensino Superior. – №5. – pp. 63–71.

8. Hedgcock J. S. Teaching Readers of English: Students, Texts and Contexts / J. S. Hedgcock, D. R. Ferris. – New York: Taylor and Francis Group. – 2009. – 452 p.